

Hanna Dumala

Region jako pojęcie nauki o stosunkach międzynarodowych

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 1, 37-45

1994

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Hanna DUMAŁA

Region jako pojęcie nauki o stosunkach międzynarodowych

The Region of the Notion of Discipline of International Relations

Regionalizm jest jedną z najbardziej charakterystycznych tendencji rozwojowych współczesnych stosunków międzynarodowych. U jego podłoża leżą celowe działania państw ukierunkowane na tworzenie jak najkorzystniejszych warunków dla ich rozwoju i funkcjonowania. W literaturze naukowej przeważa opinia, że procesy regionalizacji dominują nad procesami globalizacji.¹ Regiony międzynarodowe stały się jednym z najistotniejszych uczestników stosunków międzynarodowych II połowy XX wieku. Wydaje się, że jedynie na ograniczonych przestrzennie obszarach kuli ziemskiej odnaleźć można kulturowe przesłanki wspólnej lojalności, podmiotowe podobieństwo problemów narodowych i potencjalną świadomość wspólnych interesów.

Rozwój regionalizmu przejawia się między innymi w kształtowaniu nowych form i zasad współistnienia. Efektem tego procesu jest wyodrębnianie się systemów regionalnych, tworzenie organizacji międzynarodowych o charakterze regionalnym, rozwój prawa regionalnego. Z tego też względu problematykę regionalizmu należy uznać za zasadniczą dla zrozumienia istoty procesów współistnienia międzynarodowego.

Pojęcie *region* wywodzi się z wieloznacznego łacińskiego słowa *regio* oznaczającego między innymi „granicę, okolicę, terytorium, krainę”.² *Słownik języka polskiego* definiuje region jako „wydzielony, stosunkowo jednorodny

¹ Podstawowym argumentem przywoływanym na rzecz prawdziwości tej tezy jest fakt bardziej dynamicznego rozwoju organizacji regionalnych niż globalnych. Na temat możliwych relacji globalizm — regionalizm patrz: M. T a b o r, *Globalizm we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 1984, (niepublikowana rozprawa doktorska), s. 290–309.

² *Słownik łacińsko-polski*, t. IV, Warszawa 1974, s. 493–494.

obszar odróżniający się od terenów przyległych określonymi cechami naturalnymi lub nabytymi”.³ Pojęcie to bywa określane również jako „obszar kraju wyróżniający się charakterystycznymi cechami (geograficznymi, fizycznymi, kulturowymi)”⁴, „twór czasowo-przestrzenny, oparty na istnieniu związków przyczynowych w przeciwieństwie do pozostałych części obszaru lub strefy”⁵ czy też jako „obszar, którego poszczególne części posiadają cechy wspólne, i który wykazuje istotne różnice w stosunku do obszarów otaczających”.⁶

Pojęcie *region* stosowane jest od dawna w takich naukach jak: geografia (fizyczna⁷, gospodarcza⁸, polityczna⁹) oraz ekonomia¹⁰, skąd też zostało zapożyczony do nauki o stosunkach międzynarodowych. O ile jednak jego przydatność w nauce o stosunkach międzynarodowych nie ulega wątpliwości, o czym świadczy częstota posługiwania się tym pojęciem i bogata literatura przedmiotu, to poglądy na jego zdefiniowanie są zróżnicowane. Wśród badaczy stosunków międzynarodowych wyróżnić można dwie grupy¹¹: „pe-

³ *Słownik języka polskiego*, t. III, Warszawa 1983, s. 34.

⁴ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa 1983, s. 360.

⁵ *Słownik geograficzno-ekonomiczny*, L. Pakuła, J. Rajmon (red.), Kraków 1982, s. 74.

⁶ S. Pietkiewicz, S. Żmuda, *Słownik pojęć geograficznych*, Warszawa 1973, s. 406.

⁷ W geografii fizycznej *region* oznacza „kompleks przyrodniczy wyróżniany dzięki cechom, które wynikają z położenia, historii rozwoju oraz współczesnych procesów zmian środowiska geograficznego — *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 9, Warszawa 1967, s. 746.

⁸ W geografii ekonomicznej pojęcie to stosuje się na określenie „terytorialnie ukształtowanego kompleksu produkującego, czyli zespołu różnych zakładów przemysłowych, rolniczych itp. rozmieszczonych na określonym obszarze i wzajemnie ze sobą w różny sposób powiązanych”. Pietkiewicz, Żmuda, *Słownik ...*, s. 406.

⁹ W ujęciu geografii politycznej regionem politycznym jest „obszar jednorodny pod względem badanych cech politycznych” — J. Barbag, *Geografia polityczna ogólna*, Warszawa 1987, s. 16.

¹⁰ W ekonomii pod pojęciem *region* rozumie się „obszar ciężarów powiązań gospodarczych i usługowych skupiony wokół większego ośrodka i związany z nim siecią powiązań i ciężarów oraz wymiany dóbr ze strony obszarów okolicznych w zakresie zaopatrzenia, ze strony ośrodka w zakresie dostaw oraz świadczeń”. Pietkiewicz, Żmuda, *Słownik ...*, s. 406. W międzynarodowych stosunkach gospodarczych region ekonomiczny oznacza „wyodrębnioną na podstawie jednego lub kilku kryteriów grupę państw, stanowiącą pewnego rodzaju specyficzną (mniej lub bardziej homogeniczną) jednostkę gospodarczą (...), powiązaną ze sobą licznymi więzami, posiadającą na swoim obszarze odpowiednio ukształtowaną infrastrukturę społeczno-gospodarczą i charakteryzującą się jednakowym stosunkiem do międzynarodowego podziału pracy”. A. Gwiazda, *Region ekonomiczny w stosunkach międzynarodowych. Pojęcie i metody delimitacji*, [w:] *Regionalizm w stosunkach międzynarodowych*, J. Gilas (red.), Warszawa 1978, s. 9.

¹¹ Patrz: T. Jasudowicz, *Kategoria „regionu” w nauce stosunków międzynarodowych*, [w:] *Marxistowska nauka stosunków międzynarodowych (pojęcia, terminy, katego-*

symistów”, podkreślających nieokreśloność i brak możliwości skonkretyzowania treści pojęcia „region międzynarodowy” oraz „optymistów”, którzy nie tylko twierdzą, że jest to możliwe, ale starają się również sformułować konkretne definicje. Do wyjątkowych jednak należy stanowisko Derwenta S. Whittlesey’a, którego zdaniem „... każda część Ziemi jest regionem, jeżeli jest jednolita (homogeniczna) zgodnie z uprzednio przyjętymi kryteriami klasyfikacji”.¹²

W literaturze przedmiotu brak jest zgodności co do tego, jakie czynniki uznać należy za konstytuujące region międzynarodowy. Istnieje wiele bardzo różnorodnych ujęć tego zagadnienia. Wynika to między innymi z faktu, że zjawiska i procesy regionalne nie są ze sobą tożsame, są rezultatem oddziaływania grup państw o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, systemach politycznych i kulturowych. Tak więc w każdej konkretnej sytuacji czynniki warunkujące powstanie i funkcjonowanie regionu międzynarodowego są odmienne. Jak się wydaje nie ma „czystego” pojęcia regionu, słuszne jest więc stwierdzenie L. Wirtha, że „mamy tu raczej do czynienia nie z jednym niedwuznacznym pojęciem, ale raczej wielością znaczeń i ujęć”.¹³ Przyjmując za zasadne i właściwe stosowanie pojęcia *region* w nauce o stosunkach międzynarodowych uwzględnić należy jego odmiennność i specyfikę. Podstawowym (pierwotnym) kryterium wyróżniania regionów międzynarodowych jest, podobnie jak we wspomnianych wcześniej naukach, z których pojęcie to zostało zapożyczzone, czynnik geograficzny. Wydaje się, że znaczenie tego czynnika nie budzi zastrzeżeń. Należy jednak podkreślić, że w przypadku regionów międzynarodowych więź geograficzna rozumiana jako bliskość położenia, przyleganie i zwartość terytorialna jest warunkiem bardzo istotnym, lecz niewystarczającym. Sama przez się nie tworzy regionu w stosunkach międzynarodowych, lecz jest jednym z istotnych elementów integrujących, kształtujących więzi gospodarcze, polityczne, społeczne, kulturowe i inne, w ten sposób stwarzając podstawy dla rozwoju regionów międzynarodowych. Z reguły bierze się przy tym pod uwagę terytoria państw tworzących dany region, a nie jakiś inny obszar geograficzny, którego taki region miałby ewentualnie dotyczyć.¹⁴

rie), E. J. Pałyga, J. Stefanowicz (red.), Warszawa 1979, s. 167-202.

¹² D. S. Whittlesey, *The Regional Concept and the Regional Method*, [w:] *American Geography: Inventory and Prospect*, P. James, C. Jones (eds.), Syracuse 1954, s. 30.

¹³ L. Wirth i inni, *The Limitations of Regionalism*, [w:] *Community Life and Social Policy*, Chicago 1956, s. 164.

¹⁴ T. Jasudowicz, *Regionalne systemy bezpieczeństwa*, [w:] *Regionalizm w stosunkach...*, s. 160. Ten sam autor stwierdza jednakże w innej pracy, że: „terytorialnie region oznacza albo zespół terytoriów współdziałających państw charakteryzujących się bliskością położenia, przyleganiem i zwartością, albo określoną i ograniczoną przestrzeń do której

Lista dodatkowych kryteriów warunkujących istnienie regionu międzynarodowego jest długa i różnorodna. Dokonując przeglądu definicji proponowanych przez teoretyków stosunków międzynarodowych, od geopolityków początku dwudziestego wieku poczynając, Bruce M. Russett zauważa, że tworzone były one najczęściej poprzez następujące czynniki: izolacja lub odrębność, jednorodność, współzależność, lojalność lub patriotyzm, problem *ad hoc*, efektywna kontrola.¹⁵ William R. Thompson analizując prace badaczy zachodnich z lat 1958–1971 poświęcone szeroko pojętej problematyce regionalizmu w stosunkach międzynarodowych wymienia aż 21 możliwych atrybutów regionu międzynarodowego, traktowanych przez poszczególnych autorów jako niezbędne do identyfikacji tegoż regionu.¹⁶

Zdaniem W. R. Thompsona, niezależnie od konkretno-sytuacyjnych różnic pomiędzy czynnikami regionotwórczymi regiony międzynarodowe (traktowane przez autora w kategorii regionalnego podsystemu międzynarodowego) charakteryzują się następującymi cechami: a) układem stosunków i oddziaływań pomiędzy aktorami o szczególnym stopniu regularności i intensywności, który powoduje, że zmiany zachodzące w jednym punkcie podsystemu wywierają wpływ na zmiany w innych jego częściach; b) ogólną bliskością aktorów; c) uznaniem podsystemu jako szczególnego obszaru czy „teatru działań” ze strony aktorów wewnętrznych i zewnętrznych; d) podsystem regionalny obejmuje co najmniej 2, a najprawdopodobniej większą liczbę aktorów.¹⁷

Według Alfreda Verdrossa region można określić jako grupę państw, w której „wspólnota dziedzictwa kulturalnego, ideałów politycznych, interesów gospodarczych i społecznych tworzy szczególną świadomość zbiorową”.¹⁸ F. J. Krezdorn przez region rozumie „ugrupowanie pewnej liczby państw, połączonych względnie stałą solidarnością mające na celu działalność na rzecz pewnych wspólnych interesów, a w szczególności zapewnienia określo-

odnosi się współdziałanie państw [podkr. — H.D.]. T. Jasudowicz, *Normy regionalne w prawie międzynarodowym*, Toruń 1983, s. 108. Stanowisko takie reprezentuje również E. N. van Kleffens, który twierdzi, że region „obejmuje suwerenne państwa na pewnym obszarze lub posiadające wspólne interesy na tym obszarze” [podkr. — H.D.]. E. N. van Kleffens, *Regionalism and political pacts*, „American Journal of International Law” vol 43, 1949, no 4, s. 669.

¹⁵ B. M. Russett, *International Regions and the International System*, [w:] *Regional Politics and World Order*, R. A. Falk, S. H. Mendlovitz (eds.), San Francisco 1973, s. 183–184.

¹⁶ W. R. Thompson, *The regional subsystem. A conceptual explication and a propositional inventory*, „International Studies Quarterly” 1973, nr 1, s. 93.

¹⁷ *Ibid.*, s. 101.

¹⁸ A. Verdross, *Völkerrecht*, Wien 1964, s. 452.

nemu regionowi pokoju i bezpieczeństwa.”¹⁹ Dla Petera Steinigera region to „przestrzeń charakteryzująca się bliskością geograficzną, w której reprezentowane są takie czy inne identyczne lub różnorodne procesy społeczne. (...) dla ustalenia granic regionu określoną rolę mogą odgrywać historyczne, gospodarcze, kulturalne i inne elementy wspólnoty sąsiadujących państw”.²⁰ W koncepcji regionów jako systemów podporządkowanych Louisa J. Cantoriego i Stevena L. Spiegla regiony to „obszary świata zawierające geograficznie najbliższe państwa tworzące w polityce zagranicznej wzajemnie powiązane ze sobą jednostki”.²¹ Zdaniem Janusza Gilasa i współautorów pracy *Regionalizm w stosunkach międzynarodowych* w tworzeniu pojęcia regionu „punktem wyjścia jest czynnik geograficzny, chociaż realnie istniejące regiony w stosunkach międzynarodowych dostosowują się do stanu polityki międzynarodowej. Można je ukonkretyzować poprzez ustalenia z zakresu stanu więzi dyplomatycznych, przynależność do organizacji międzynarodowych, stan intensyfikacji więzi komunikacyjnych, stan i kierunki przepływu masy towarowej oraz stopień nasilenia więzi kulturowych”.²²

W swojej koncepcji geopolitycznego podziału świata Saul B. Cohen wyróżnia dwa typy regionów międzynarodowych: geostrategiczne i geopolityczne. Dla wyznaczenia granic regionu geostrategicznego istotne są kryteria współzależności dużych obszarów Ziemi pod względem „położenia, ruchu, orientacji handlowej oraz więzi kulturowych i ideologicznych”.²³ Duże znaczenie odgrywa kontrola nad strategicznymi lądowymi i morskimi szlakami komunikacyjnymi. W ramach regionów geostrategicznych funkcjonują regiony geopolityczne oparte na czynnikach geograficznych, takich jak bliskość położenia i komplementarność zasobów, stanowiące płaszczyznę wspólnych działań politycznych i gospodarczych państw na danym obszarze.

Przedstawione wyżej definicje i sposoby rozumienia pojęcia „region międzynarodowy” pozwalają wysnuć wniosek, iż nie można przyjmując abstrakcyjnej definicji regionu oraz nie wolno traktować regionu międzynarodowego wyłącznie jako zjawiska geograficznego. W stosunkach międzynarodowych pojęcie regionu ma bardziej charakter polityczno-geograficzny niż geograficzny. Region to przede wszystkim wspólnota interesów i więzi, które często

¹⁹ F. J. Krezdorn, *Les Nations Unies et les accords régionaux*, Speyer a.R. 1954, s. 15.

²⁰ P. Steiniger, *OON i problema regionalnoj bezopasnosti*, [w:] *OON: itogi, tiendencji, perspektivy*, Moskwa 1970, s. 120.

²¹ L. J. Cantori, S. L. Spiegel, *The International Politics of Regions: A Comparative Approach*, New York 1970, s. 1.

²² *Regionalizm w stosunkach . . .*, s. 6.

²³ S. B. Cohen, *Geography and Politics in a Divided World*, London 1964, s. 61.

zamazują konstrukcję geograficzną i wtedy pojęcie regionu zachowuje tylko jedną jakość klasyczną — cechę ciągłości przestrzennej. Aby mówić o regionie międzynarodowym na bazie geograficznej muszą ukształtować się inne więzi obiektywne (społeczne, ekonomiczne, polityczne, obronne, kulturowe itp.), jak również same zainteresowane państwa muszą te więzi uświadomić sobie i potraktować jako stymulator ich dążeń do zbiorowej współpracy, do wspólnoty, czy nawet do jedności. Rola i znaczenie wymienionych czynników są różne w zależności od konkretnego przypadku. Poszczególne elementy występować mogą z niejednakowym nasileniem.

Do najczęściej podnoszonych cech koniecznych dla istnienia regionu międzynarodowego, poza bliskością geograficzną, należą więc:

- 1) wspólne doświadczenia historyczne;
- 2) analogiczna struktura społeczno-gospodarcza;
- 3) współzależność bezpieczeństwa członków;
- 4) wspólnota interesów ekonomicznych;
- 5) wspólne więzi kulturowe i społeczne;
- 6) świadomość zbiorowa;
- 7) zewnętrzne uznanie wyodrębnionego obszaru;
- 8) instytucjonalizacja stosunków.

Jak można zauważyć, wymienione kryteria mają dwojaki charakter. Jedne są wyrazem pewnej realnie istniejącej sytuacji wewnętrznej lub międzynarodowej, inne wyrażają stan świadomości członków zbiorowości tworzącej region międzynarodowy. Kryteria te można również uporządkować w trzech następujących grupach: a) odnoszące się do własności geofizycznych, b) odnoszące się do wewnętrznych charakterystyk państw, c) odnoszące się do stosunków między państwami.

Obserwacja praktyki stosunków międzynarodowych uzasadnia stwierdzenie, iż nie pojedynczy czynnik, lecz kilka i więcej czynników prowadzi do wyłonienia się regionu międzynarodowego.

U podstaw kształtowania się regionów międzynarodowych leżą potrzeby i interesy państw, których zaspokojenie nie jest w pełni możliwe samodzielnie przez jedno państwo. Ich realizacja wymaga współdziałania z innymi, a więc niezbędna jest pewna zbieżność potrzeb i uwzględnianie interesów innych uczestników stosunków międzynarodowych. Nie ma optymalnej liczby państw dla skutecznego funkcjonowania regionu w stosunkach międzynarodowych, tym niemniej nie ulega wątpliwości, iż prawdopodobieństwo nieporozumień i konfliktów wzrasta, gdy rośnie liczba współdziałających państw. Uzasadniona jest więc teza, iż zgodność interesów wykazuje większy zakres i stopień nasilenia w stosunkach między państwami należącymi do odpowiednio dobranej i ograniczonej liczebnie zespołu, natomiast im bardziej

różnorodny i liczny jest zespół państw, tym węższy zakres i niższy stopień zgodności interesów, a zatem ograniczone możliwości współpracy. W procesie tworzenia się regionu następuje zbliżanie i ujednoczanie jednostkowych interesów. Nie jest to jednorazowe działanie, lecz rozłożony w czasie proces dokonujący się za pomocą metod dyplomatycznych. Zdarza się, iż po zbieżności interesów, które złożyły się na powstanie regionu następuje ich konfliktowość lub też pojawiają się nowe interesy w aktualnych realiach devaluujące poprzednie. Niespełnianie podstawowych interesów regionu lub zbyt dużej liczby tworzących go państw powoduje zachwianie jego równowagi funkcjonalnej. Zbyt duża rozbieżność interesów może również powodować wykluczenie państwa poza nawias regionu.²⁴

Przejawem wspólnoty interesów jest pojawienie się interesu regionalnego, który nie stanowi sumy interesów narodowych poszczególnych państw, lecz jest nową jakością w stosunkach międzynarodowych. Istnienie interesu regionalnego nie oznacza jednak jego nadrzędności nad interesami narodowymi. Tego typu sytuacja właściwa jest wyłącznie dla struktur integracyjnych typu politycznego, a więc organizacji o charakterze ponadnarodowym. Region międzynarodowy możemy zatem traktować jako odzwierciedlenie wspólnoty interesów na pewnym obszarze geograficznym.

Regiony kształtują się, zmieniają i zanikają wraz z rozwojem stosunków międzynarodowych, stąd potrzeba ich rozpatrywania w aspekcie dynamicznym. Z tego też względu słuszne wydaje się stwierdzenie o występowaniu stadiów rozwoju regionów międzynarodowych. Biorąc pod uwagę poziom interakcji między tworzącymi region państwami i poziom wytworzonych między nimi więzi ekonomicznych, politycznych, dyplomatycznych, kulturalnych, militarnych i innych, możemy mówić o trzech rodzajach regionów:

1. Potencjalne regiony międzynarodowe, w których widoczne są dopiero elementy załączkowe dla późniejszego powstania regionu;
2. Powstające regiony międzynarodowe, gdzie występują cechy o charakterze najbardziej podstawowym, a inne w formie załączkowej;
3. Regiony dojrzałe, charakteryzujące się występowaniem wszystkich powiązań regionotwórczych, oddziałujących z różnym nasileniem.²⁵

Przyjmując za podstawę klasyfikacji regionów międzynarodowych czynnik geograficzny wyróżnić można 4 typy regionów:

²⁴ Jako egzemplifikacja służyć może sytuacja Izraela na Bliskim Wschodzie i Kuby w Ameryce Łacińskiej.

²⁵ Patrz: K. Podolski, *Społeczno-kulturowe pojęcie regionu w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Regionalizm w stosunkach . . .*, s. 78.

1. kontynentalne, takie jak Europa, Azja, Afryka, Ameryka Łacińska²⁶;
2. subkontynentalne, obejmujące znaczne części kontynentu — Europa Zachodnia, Europa Wschodnia, Afryka Subsaharyjska;
3. fragmenty kontynentów — Azja Południowa, Bałkany;
4. regiony utworzone przez państwa przylegające do określonego akwenu morskiego lub rzecznego — Bliski Wschód, Karaiby.²⁷

Przy zastosowaniu takiego podziału świata na regiony międzynarodowe występuje zjawisko pokrywania się regionów różnych typów. Na region ogólnokontynentalny²⁸ składa się kilka mniejszych regionów subkontynentalnych, a te z kolei obejmują jeszcze mniejsze fragmenty kontynentu także stanowiące regiony. Zauważyć można również zjawisko częściowego „zachodzenia na siebie” poszczególnych regionów międzynarodowych, jak to ma miejsce na przykład na Bliskim Wschodzie, utworzonym przez państwa regionu afrykańskiego (Afryka Północna) i azjatyckiego (Azja Południowo-Zachodnia).²⁹

Uwzględniając kryterium wiodącego czynnika regionotwórczego i dominującą płaszczyznę więzi możemy mówić o następujących regionach międzynarodowych:

- 1) fizyczno-geograficznych (przyrodniczych);
- 2) społeczno-kulturowych;
- 3) ekonomicznych;
- 4) politycznych.

Reasumując rozważania dotyczące pojęcia *region* w nauce o stosunkach międzynarodowych, podkreślić należy brak jednoznacznej i ogólnie przyjętej definicji. Uwzględniając stanowiska poszczególnych badaczy, możemy jednak pokusić się o próbę dookreślenia tego pojęcia. W aspekcie podmiotowym region międzynarodowy oznacza liczbowo ograniczoną grupę państw, szczególnie blisko ze sobą powiązanych pod względem kulturowym, politycznym,

²⁶ Tadeusz Jasudowicz uważa, iż „w ogólnym rozwoju zjawisk regionalistycznych na wielu poziomach, tendencje ogólnokontynentalne nabierają po II wojnie światowej coraz większego znaczenia”. Jasudowicz, *Normy regionalne ...*, s. 42. Zdaniem Jana Białocerkiewicza olbrzymie zróżnicowanie geograficzne, polityczne, ekonomiczne i prawne kontynentów w znacznym stopniu wypaczają takie pojęcie regionu. J. Białocerkiewicz, *Organizacje międzynarodowe jako czynnik kształtowania regionu w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Regionalizm w stosunkach ...*, s. 122.

²⁷ E. J. Pałyga, *Podmioty polityki zagranicznej i międzynarodowej (teoriopolityczna typologia i jej walory objaśniające)*, Warszawa 1982, s. 380.

²⁸ W literaturze spotykamy również określenie „makroregion”. Patrz m.in. Z. Dobosiewicz, T. Olszewski, *Geografia ekonomiczna świata*, Warszawa 1987.

²⁹ Stanowisko takie zajmuje m.in. C. Legum w pracy *Regionalism versus Globalism*, [w:] *African Crisis Area and U.S. Foreign Policy*, G. J. Bender, J. S. Coleman, R. L. Sklar (eds.), Berkeley 1985, s. 281.

ekonomicznym i ściśle ze sobą współpracujących. W aspekcie przestrzennym region wyznaczają terytoria współdziałających państw, charakteryzujące się bliskością geograficzną. W aspekcie przedmiotowym współpraca regionalna może obejmować pojedyncze dziedziny stosunków wzajemnych, kilka dziedzin ze sobą powiązanych lub ogół tych stosunków.

SUMMARY

Regionalism is one of the most typical developmental tendencies of the current international relations. Regionalism manifests itself, among other things, in creation of new forms and rules of states' coexistence. The effects of this process are the separation of regional systems (regions in international relations), the regional international organisations and the development of regional law.

The notion of the region has been borrowed by the discipline of international relations from geography and economy. One should stress that there is no one univocal commonly used notion of the region in international relations. The analysis of many definitions of the region allows one to notice its specificity. The region in international relations is more a political than a geographical phenomenon because the geographical ground forms just a base for the development of social, economic, political and cultural ties among the international partners. The interested states have to realise these ties and treat them as their aspirations for collective co-operation, community or even unity stimulator.

The fundamental reasons for forming regions in international relations are state needs and interests that cannot be fully supplied by an individual state. The regional interest is the sign of the community of interests. The regional interest is not a common sum of state interests but a new dimension of international relations. Then the region in international relations can be considered a reflection of the community interests in a certain geographical area.

In accordance with the leading region-making factor and the dominant area linkages one can talk about natural (physical), socio-cultural, economic and political regions in international relations.

Generally speaking one can note that the subjective aspect region in international relations means limited number of states, especially closely interrelated on the cultural, economic and political scene in a close co-operation; the territorial aspect region is delimited by territories of co-operating states that should be characterised by their geographical neighbourhood; the objective aspect regional co-operation can include single sphere of mutual relations, a few interrelated ones or the general relations among states.